

FOBID Auteursrechtmanifest

Auteursrecht in Balans

Culturele en wetenschappelijke instellingen in Nederland maken zich zorgen over bedreigingen van het evenwicht van het auteursrecht en onvolkomenheden in de auteursrechtwetgeving. Daarom doen zij een dringend beroep op alle betrokkenen om informatie toegankelijk te houden en de beschikbaarheid hiervan te garanderen voor iedereen.

De digitale revolutie heeft grote veranderingen teweeg gebracht in de manier waarop mensen omgaan met informatie. In hoog tempo hebben zich nieuwe publicatievormen ontwikkeld – websites, podcasts, mash-ups – en via het internet is bijna alle informatie toegankelijk voor iedereen, overal en op elk moment. Deze ontwikkeling heeft grote gevolgen voor de dienstverlening door bibliotheken, archieven en musea. In dit verband zijn ook de veranderingen in het auteursrecht van belang. De Europese richtlijn over het auteursrecht in de informatiemaatschappij is in 2004 opgenomen in de Nederlandse Auteurswet. Daarbij is geprobeerd een goed evenwicht te vinden tussen het legitieme belang van individuele rechthebbenden en het algemeen belang. De Nederlandse samenleving is immers gediend met een goede en laagdrempelige toegang tot informatie. Toch maken culturele en wetenschappelijke instellingen zich zorgen.

Geen langere werkingsduur van het auteursrecht

Europese wetgeving heeft ervoor gezorgd dat de laatste 15 jaar het auteursrecht in Europa is uitgebreid en versterkt. Deze ontwikkeling lijkt inmiddels gestopt, maar waakzaamheid is geboden. Zo is er bijvoorbeeld een sterke lobby van de muziekindustrie voor uitbreiding van het auteursrecht van uitvoerende kunstenaars tot 95 jaar. Een dergelijke uitbreiding is niet nodig om recht te doen aan het oorspronkelijke doel van het auteursrecht, namelijk het stimuleren van de creativiteit en het bevorderen van de ontwikkeling van kennis. Een te sterk auteursrecht vormt juist een belemmering voor het scheppen van nieuw werk, dat immers gebruik maakt van prestaties uit het verleden.

Meer flexibiliteit voor nieuw vormen van informatiegebruik

De Europese richtlijn bevat een lijst van uitzonderingen op het auteursrecht die grotendeels in de Nederlandse Auteurswet zijn opgenomen. Deze uitzonderingen op het recht van de auteur zijn van groot belang voor een goede taakvervulling door bibliotheken, musea en archieven. Maar het bestaan van een dergelijke lijst beperkt tegelijk de mogelijkheden om flexibel in te spelen op nieuwe situaties en de snel veranderende behoeften van gebruikers. Dit is vooral belangrijk omdat op Internet voortdurend nieuwe mogelijkheden ontstaan van (her)gebruik van digitale en gedigitaliseerde informatie. De lijst van uitzonderingen moet dus flexibeler en dynamischer worden.

Bescherm de bestaande uitzonderingen

Vroeger kochten bibliotheken hun boeken en platen en andere informatiedragers en waren die producten gewoon in de bibliotheek beschikbaar. Nu kopen bibliotheken veel vaker *toegang* tot digitale collecties. Die collecties bevinden zich niet langer in de bibliotheek zelf, maar staan ergens bij een uitgever of een andere rechthebbende

op een server. Daardoor kunnen die rechthebbenden veel meer invloed uitoefenen op de wijze waarop hun werk wordt gebruikt.

De aanbieder van informatie kan door technische maatregelen het gebruik door de informatieconsument onmogelijk maken, ook als dat gebruik in overeenstemming met de wettelijke uitzonderingen zou zijn. Rechthebbenden kunnen zo hun positie gemakkelijk gebruiken om consumenten van informatie hun voorwaarden op te leggen, zowel wat het gebruik van informatie als wat de prijs betreft. Het recht op informatie, dat als het ware de tegenhanger van het auteursrecht is, komt daardoor onder druk te staan.

Geen onnodige restricties

Bibliotheken, musea en archieven zonder direct of indirect economisch of commercieel doel mogen delen van hun collectie waarop auteursrecht rust, voor onderzoek of privé-studie in digitale vorm beschikbaar stellen aan individuele leden van het publiek. Dit mag echter alleen maar binnen een gesloten netwerk en alleen in de bibliotheek. Dit is weliswaar een verbetering ten opzichte van de oude situatie waarin niets was geregeld, maar omdat digitale informatie juist onafhankelijk is van plaats en tijd is het vreemd de toegang tot digitale informatie te binden aan een specifieke locatie.

Voor het behoud en het beschikbaar maken van erfgoed voor niet-commercieel gebruik zou de Auteurswet aan bibliotheken, musea en archieven meer mogelijkheden moeten bieden.

Technische beschermingsmaatregelen aan banden

Technische beschermingsmaatregelen, zoals een kopieerbeveiliging, kunnen bibliotheken, musea en archieven verhinderen gebruik te maken van alle mogelijkheden die de Auteurswet biedt, zoals het beschikbaar stellen van materiaal via het interne netwerk en het maken van een kopie voor preservatiedoelinden.

Technische beschermingsmaatregelen zijn bedoeld om ongeoorloofd gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal te voorkomen en mogen niet door een gebruiker ongedaan of omzeild worden. Wanneer achter dezelfde technische voorziening ook materiaal uit het publieke domein, dat niet of niet meer beschermd is, is opgeslagen, wordt het vrije gebruik daarvan feitelijk onmogelijk gemaakt. Dit is een ongewenste inperking van het publieke domein.

In navolging van Duitsland zou onze nationale bibliotheek de bevoegdheid moeten krijgen onder bepaalde omstandigheden technische beveiligingen bij elektronische publicaties ongedaan te maken. Een dergelijke bevoegdheid is al vastgelegd in de e-Depotregeling met het Nederlands Uitgeversverbond van juni 2005.

Ruimte voor digitalisering van cultureel erfgoed

Digitalisering stelt instellingen in staat om hun collecties beter toegankelijk te maken voor onderzoekers en het algemene publiek. Het auteursrecht vormt echter vaak een struikelblok. De inspanningen om rechthebbenden te achterhalen en hun toestemming te krijgen is bij digitaliseringsprojecten van enige omvang zo kostbaar dat die projecten daardoor in de praktijk onbetaalbaar worden. Met het oog op het algemene belang mag er niet in worden berust dat waardevol cultureel materiaal dat niet meer in de handel is (out of print works) waarvan de rechthebbende niet gevonden kan worden (verweesde werken), in magazijnen verborgen blijft.

Met vertegenwoordigers van de rechthebbenden moet worden gezocht naar een oplossing van dit probleem. Bibliotheken, musea en archieven zullen hun krachten bundelen in een organisatie die, eventueel met steun van de overheid, afspraken kan maken met vertegenwoordigers van rechthebbenden.

Aanvaard door het bestuur van de Stichting FOBID Netherlands Library Forum, 28 juni 2007